

APČ

ANTON
PAVLOVIČ
ČECHOV

DÁMA
SO PSÍKOM
A INÉ
POVIEDKY

ANTON

PAVLOVIČ

ČECHOV

DÁMA

SO PSÍKOM

A INÉ

POVIEDKY

ODEON

Anton Pavlovič Čechov
DÁMA SO PSÍKOM
A INĚ POVIEDKY

Translation © 2022 by Viera Bosáková, Vladimír Čerevka,
Ružena Dúbravová, Nataša Ďurinová, Ivan Izakovič,
Elena Krišková, Dana Lehutová, Viera Marušiaková,
Ivan Slimák, Naďa Szabová, Magda Takáčová
Selection and notes © 2022 by Nataša Ďurinová
Epilogue © 2022 by Maša Kusá
Jacket design © 2022 by Zdeněk Ziegler
Slovak edition © 2022 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-8287-2

ČLOVEK VO FUTRÁLI

Na samom okraji dediny Mironosické sa do šopy starostu Prokofija utiahli na nocľah oneskorení poľovníci. Boli iba dvaja: zverolekár Ivan Ivanyč a gymnaziálny profesor Burkin. Ivan Ivanyč mal pomerne čudné, dvojité priezvisko Čimša-Gimalajskij, ktoré mu vôbec nepristalo, a preto ho v celej gubernii volali jednoducho krstným a otcovským menom; býval za mestom pri žrebčinci a prišiel sem na poľovačku, aby sa nadýchal čerstvého vzduchu. Gymnaziálny profesor Burkin každé leto hosťoval u grófov P. a v tomto kraji bol už dávno ako doma.

Nespali. Ivan Ivanyč, vysoký chudý starec s dlhými fúzami, sedel vonku pred dvermi a fajčil fajku; osvetľoval ho mesiac. Burkin ležal dnu na sene pohltený prítmím.

Vykladali si rozličné príhody. Spomenuli aj to, že starostova manželka Mavra, žena zdravá a nie hlúpa, sa celý život nepohla z rodnej dediny, nikdy nevidela mesto ani železnicu a posledných desať rokov sedela ustavične za pecou a von vychádzala iba v noci.

„Čo je na tom čudné?“ utrúsil Burkin. „Ludí samotárskej povahy, čo sa ako rak pustovník alebo slimák

skrývajú vo svojej ulite, nie je na svete málo. Možno je to prejav atavizmu, návrat k časom, keď predok človeka nebol ešte spoločenským tvorom a žil osamelo vo svojom brlohu, ale možno je to jednoducho istý typ ľudskej povahy – ktohovie? Nie som prírodovedec a nie som povelaný riešiť podobné záhady; chcem povedať iba toľko, že ľudia ako Mavra nie sú zriedkavým javom. Netreba ísť ďaleko. Asi pred dvoma mesiacmi umrel v našom meste istý Belikov, profesor gréčtiny, môj kolega. Určite ste o ňom počuli. Bol výnimočný tým, že stále, aj za nádherného počasia, chodil v galošiach a s dáždnikom a vždy v teplom vatovanom kabátcí. Aj dáždnik mal v puzdre, aj hodinky nosil v puzdre zo sivej jelenice, a keď vytiahol vreckový nožík, aby si ostrúhal ceruzku, ten mal tiež v puzdierku; zdalo sa, že ešte aj tvár má v puzdre, lebo si ju ustavične skrýval do vyhrnutého goliera. Nosil tmavé okuliare, prešívajú kazajku, uši si zapchával vatou, a keď sa viezol v drožke, vždy prikázal zdvihnúť striedku. Slovom, na tomto človeku ste mohli pozorovať ustavičné, tvrdošijné úsilie schovať sa do nejakého obalu, vytvoriť si takrečeno futrál, ktorý by ho izoloval od sveta a chránil pred vonkajšími vplyvmi. Prítomnosť ho rozčuľovala, ľakala, držala v ustavičnom strachu a asi preto, aby ospravedlnil svoju bojzlivosť, jednoducho chválil minulosť a to, čo nikdy nebolo; staré jazyky, ktoré učil, boli preňho tiež v podstate dáždnikom a takými istými galošami, do ktorých sa schovával pred ozajstným životom.

„Ó, aký zvučný a aký nádherný je grécky jazyk!“ hovorieval so slastným výrazom a akoby na dôkaz

svojich slov prižmúril oči, zdvihol prst a vyslovil: ‚Antropos!‘

Aj vlastnú myseľ sa Belikov usiloval vopchať do futrála. Rozumel iba obežníkom a novinovým článkom, v ktorých niečo zakazovali. Keď v obežníku zakazovali študentom vychádzať na ulicu večer po deviatej hodine alebo v nejakom článku pranierovali telesnú lásku, to mu bolo zrozumiteľné a jasné – zakázané a hotovo! No v tom, čo bolo povolené a dovolené, zakaždým videl niečo podozrivé, nejasné a s háčikom. Keď mali v meste otvárať divadelný krúžok alebo číta-reň, či čajovňu, len pokrútil hlavou a zahundral: ‚Áno, je to, pravdaže, slovom, je to všetko pekné, len aby sa niečo nestalo.‘

Akékoľvek porušenie, vybočenie, odchýlka od predpisov ho skľučovali, hoci ho vlastne do toho nič nebolo. Ak niektorý kolega prišiel neskoro na bohoslužbu alebo kolovali chýry o nejakom huncútstve gymnazistov, či nebodaj niekto videl triednu profesorku neskoro večer s dôstojníkom, všetko ho rozrušilo a dookola opakoval: ‚Len aby sa niečo nestalo.‘ A na profesorských konferenciách nás priamo tyranizoval svojou opatrnosťou, podozrievavosťou a čisto futrálovými úvahami ako napríklad, že v chlapčenskom či dievčenskom gymnázium sa mládež správa neprístojne, v triede robia krik – ach, len aby sa to nedozvedeli hore, len aby z toho nič nebolo, a mali by sme pre istotu z druhej triedy vylúčiť Petrova a zo štvrtej Jegorova. Svojimi vzdychmi, ponosami a tmavými okuliarikmi na bledej drobučkej tvári – takej drobučkej, ako má tchor – na nás

tak tlačil, že sme mu ustupovali, znižovali Petrovovi a Jegorovovi známku zo správania, dostali riaditeľské pokarhanie a nakoniec sme oboch vylúčili. Mal čudný zvyk - navštevoval nás doma. Prišiel k profesorovi, sadol si a mlčí, ani čo by za niečím sledil. Posedel bez slova hodinku-dve a odišiel. Nazýval to „udržiavať dobré vzťahy medzi kolegami“, návštevy a vysedávanie mu očividne neboli príjemné, ale chodieval k nám, lebo to pokladal za kolegiálnu povinnosť. My profesori sme sa ho báli. Dokonca aj riaditeľ sa ho bál. Naši profesori boli akiste ľudia inteligentní, s dokonalým správaním, odchovaní Turgenevom a Ščedrinom, a predsa tento človečik, ktorý ustavične chodil v galošiach a s dáždnikom, ovládal gymnázium celých pätnásť rokov! Keby len gymnázium! Celé mesto! Dámy sa báli usporadúvať v sobotu domáce posedenia; aj duchovenstvo sa pred ním okúňalo jesť nepôstne jedlo a hrať karty. Pod vplyvom takých ľudí, ako bol Belikov, sa za posledných pätnásť rokov v našom meste začali báť všetkého. Báli sa nahlas hovoriť, posieľať listy, zoznamovať sa, čítať knihy, báli sa pomáhať chudobným, vzdelávať ich...

Ivan Ivanyč chcel k tomu niečo povedať, odkašlal si, ale najprv si zapálil fajku, pozrel na mesiac a zamyslene vyriekol: „Je to tak. Inteligentní, poriadni ľudia čítajú Ščedrina a Turgeneva, rozličných Buckleovcov a tak ďalej, a predsa sa tomu chlapíkovi podrobili a trpeli ho... A v tom je pes zakopaný.“

„Belikov býval v tom istom dome, čo ja,“ pokračoval profesor Burkin, „na tom istom poschodí, dvere vedľa dverí, vídali sme sa často a poznal som jeho

súkromný život. Aj doma to bolo rovnaké: župan, čiapka, okenice, haspry, celý rad všelijakých zákazov, obmedzení – ach, len aby sa niečo nestalo! Pôstne jedlo škodí a nepôstne sa nesmie jesť, lebo by ešte povedali, že Belikov nedodržiava pôst, jedol teda zubáča na masle, jedlo nie pôstne, ale nedá sa povedať, že nepôstne. Ženské služobníctvo si nenajímalo zo strachu, aby si o ňom nepomysleli niečo zlé, zamestnával kuchára Afanasija, asi šesťdesiatročného starca, obmedzeného človeka a opilca, ktorý kedysi slúžil ako dôstojnícky sluha a vedel čosi ukuchtiť. Afanasij stával zvyčajne pri dverách so skríženými rukami a mrmlal jedno a to isté, pričom zhlboka vzdychal: ‚Ale sa ich nakotilo!‘

Spáľňu mal Belikov maličkú ako debnu, nad posteľou visel baldachýn. Keď si ľahol spať, zakryl si hlavu; bolo mu horúco, dusno, do zatvorených dverí udieral vietor, piecka hučala, z kuchyne bolo počuť vzdychy, zlovestné vzdychy...

Pod prikrývkou ho premáhal strach. Báł sa, aby sa niečo neprihodilo, aby ho Afanasij nepodrezal, aby sa dnu nedostali zloději, a potom mal celú noc nepokojné sny a ráno, keď sme spolu kráčali do gymnázia, bol smutný, utrápený a bledý, rušné gymnázium v ňom vzbudzovalo strach, z celej duše sa mu protivilo a už sama chôdza popri mne mu ako človeku samotárskemu ťažko padla.

‚V triedach je príšerný hluk,‘ zamrmlal, akoby sa usiloval nájsť vysvetlenie svojho ťaživého pocitu. ‚To sa už nedá vydržať.‘ A predstavte si, že nechýbalo veľa

a tento profesor gréčtiny, tento človek vo futráli, by sa bol oženil.“

Ivan Ivanyč vrhol rýchly pohľad do šopy a zvolal: „Žartujete!“

„Áno, nechýbalo veľa a bol by sa oženil, aj keď to znie čudne. Poslali k nám nového profesora dejepisu a zemepisu, istého Kovalenka, Michaila Savvyča, Ukrajinca. Neprišiel sám, doviedol aj sestru Vareňku. Kovalenko bol mladý, vysoký, opálený, mal veľké ruky a už na tvári mu bolo vidieť, že hovorí basom, a skutočne, hlas mu dunel ako zo suda: hu-hu-hu... Sestra už nebola mladica, asi tridsaťročná, tiež vysoká, driečna, s čiernym obočím a rumennými lícami – slovom, dievka na pohľadanie, rezká, živá, ustravične spievala ukrajinské romance a bola samý smiech. Stačilo málo a už sa dala do hlasného smiechu: ha-ha-ha! S Kovalenkami sme sa prvý raz bližšie zoznámili, ak si dobre pamätám, na direktorových meninách. Medzi prísnymi, upätými a nudnými profesormi, ktorí aj na oslavu menín chodia len z povinnosti, sa zrazu z peny zrodila Afrodita: Vareňka kráčala s rukami v bok, chichotala sa, spievala, tancovala... Precítene zaspievala romancu Vejú vetry, potom ďalšiu a ešte jednu – a všetkých nás očarila, všetkých do jedného, dokonca aj Belikova. Prisadol si k nej a so sladkým úsmevom povedal: ‚Ukrajinský jazyk svojou nežnosťou a príjemnou zvučnosťou pripomína starú gréčtinu.‘

To jej zalichotilo a začala mu s citom, presvedčivo rozprávať, že je z Haďačského okresu, na lazoch má majer, stará sa oň jej mamička, a aké tam majú

hrušky, dyne a krčmy! Ukrajinci totiž baklažány volajú „kabačky“, čo sú po rusky krčmy, a krčmám hovoria šenky a varia boršč s paradajkami a niekedy aj s baklažánom, až sa slinky zbiehajú – taký chutný!

Počúvali sme, počúvali a zrazu nás všetkých osvietila rovnaká myšlienka.

„Dobre by bolo zosobášiť ich,“ zašepkala mi direktorova žena.

Všetci sme si zrazu spomenuli, že náš Belikov je slobodný, a zdalo sa nám čudné, že sme si to doteraz akosi neuvedomili a vôbec sme nebrali do úvahy taký závažný fakt jeho života. Aký má vôbec vzťah k ženám, ako si rieši túto otázku? Predtým nás to vôbec nezaujímalo, asi sme si ani nepripustili myšlienku, že by človek, ktorý za každého počasia chodí v galošiach a spí pod baldachýnom, bol schopný milovať.

„On už má dávno štyridsiatku za sebou a ona má tridsať...“ rozvádzala svoj nápad direktorova žena. „Myslím, že by sa zaňho vydala.“

Čo všetko sa u nás v malom meste robí len z nudy, aké zbytočné, nezmyselné veci! A to iba preto, že sa nerobí to, čo by sa robiť malo. Netuším napríklad, prečo sme zrazu pokladali za potrebné oženiť Belikova, ktorého si nik nevedel ani len predstaviť ženatého. Direktorova žena, inšpektorova žena, všetky dámy z nášho gymnázia ožili, dokonca opekneli, akoby boli zrazu našli svoj životný cieľ. Direktorova žena kúpila vstupenky do divadla, pozeráme – a v lôží sedí Vareňka s obrovským vejárom, šťastná, priam žiari, a vedľa nej Belikov, maličký, skrútený, akoby ho z domu vy-

tiahli kliešťami. Chystal som večierok a dámy ma hneď požiadali, aby som rozhodne pozval aj Belikova a Vareňku. Slovom, mašineria sa rozbehla. Vysvitlo, že Vareňka nie je proti vydaju. U brata nemala veľmi veselý život, vedeli sme, že sa celé dni škriepia a nadávajú si. Predstavte si scénu: Kovalenko vo vyšívanej košeli kráča po ulici, vysoký, urastený, štica mu spod čiapky padá do čela; v jednej ruke má hrbu kníh, v druhej hrubú, hrčovitú bakuľu. Za ním ide sestra, aj ona nesie knihy.

„Michajlik, veď si tie knihy ani neprečítal!“ škriepia sa s ním nahlas. „Vôbec si ich nečítal, prisahám!“

„A ja ti vravím, že som ich prečítal!“ rozkričal sa Kovalenko a bakuľou pobúchal po chodníku.

„Ach, božemôj, Miško! Čo sa tak pajediš, veď obom nám ide o princíp.“

„Veď ti vravím, že som ich prečítal!“ ziape Kovalenko na celú ulicu.

Škriepia sa aj doma, pred návštevami. Taký život ju určite otrávil, zatúžila po vlastnom hniezde a myslela už zrejme aj na svoj vek, keď už niet času na preberanie a treba sa vydať za toho, kto je poruke, hoci aj za profesora gréčtiny. Treba však poznamenať, že väčšine našich slečien záleží na tom, aby sa vydali, a je im jedno za koho. Nech bolo, ako bolo, ale Vareňka začala nášmu Belikovovi prejavovať zjavnú priazeň.

A Belikov? Chodieval ku Kovalenkovi takisto ako k ostatným. Príde k nemu, sadne si a mlčí. On mlčí a Vareňka mu spieva Vejú vetry alebo naňho zádumčivo hľadí tmavými očami, alebo sa nečakane rozosmeje: „Ha-ha-ha!“

V láske, a najmä pri ženbe hrá sugescia veľkú rolu. Všetci sme – kolegovia aj ich manželky – do Belikova hustili, že sa musí oženiť, že mu v živote nezostáva nič iné, len sa oženiť; všetci sme mu blahoželali, s dôležitou tvárou doňho húdli banality ako napríklad, že ženba je vážny krok, napokon, Vareňka bola pekná, zaujímavá žena, bola dcérou štátneho radcu, mala na samote majer, a čo bolo najdôležitejšie, bola to prvá žena, ktorá sa k nemu správala vľúdne a srdečne, až napokon stratil hlavu a rozhodol sa, že sa naozaj ožení.“

„Vtedy ste mu mali zobrať galoše a dáždnik,“ ozval sa Ivan Ivanyč.

„Predstavte si, nešlo to. Postavil si na stôl Vareňkinu fotografiu a stále chodil ku mne a vykladal mi o nej, o rodinnom živote, o tom, že ženba je vážny krok, často navštevoval Kovalenkovcov, ale svoj spôsob života nezmenil. Ba naopak, rozhodnutie, že sa ožení, zapôsobilo naňho priam chorobne; schudol, zbledol a mali sme dojem, že do svojho futrála vliezol ešte hlbšie.“

„Varvara Savvyčna sa mi páči,“ povedal mi s nenápadným, krivým úsmevom, „a viem, že každý chlap sa musí oženiť, ale... všetko sa to zbehlo, viete, akosi náhle... Musím to zvážiť.“

„Čo tu máte čo zvažovať,“ vravím mu. „Ožeňte sa a hotovo.“

„Nie, ženba je vážny krok, musím najprv zvážiť všetky povinnosti, čo ma čakajú, celú zodpovednosť... aby sa potom niečo nestalo. Tak ma to znepokojuje, že celé noci nespávam. Ak mám byť úprimný, bojím sa. Ona a jej brat majú dajaké čudné názory, rozmýšľajú

tak akosi zvláštne, viete, a povahy majú veľmi výbušné. Ožením sa a ani sa nenazdám a do niečoho sa zapletiem.'

Nepožiadal ju o ruku, stále to odkladal na veľkú zlosť direktorovej ženy a všetkých našich dám; ustavične zvažoval povinnosti, čo ho čakajú, aj akú má zodpovednosť. Medzitým takmer každý deň chodil s Vareňkou na prechádzky, asi si myslel, že je to v postavení pytača nutné, a prichádzal ku mne pozhovárať sa o rodinnom živote. Pravdepodobne by ju napokon predsa len požiadal o ruku a bolo by sa uzavrelo jedno z ďalších zbytočných, hlúpych manželstiev, akých sa u nás z nudy a z dlhej chvíle uzatvárajú tisíce, keby nevypukol kolosálny škandál. Musím poznamenať, že Vareňkin brat znenávidel Belikova od prvého dňa, čo sa spoznali, a nemohol ho vystáť.

„Nechápem,“ povedal a pokrčil plecami, „nechápem, ako strpíte toho špicľa, tú odpornú chriapu! Ech, páni, ako tu môžete vôbec žiť! V takom dusivom, odpornom ovzduší. Vy ste pedagógovia, profesori?! Ste obyčajní perohryzi, toto tu nie je chrám vedy, ale žandárska stanica a razí tu stuchlinou ako v žandárskej búde. Nie, priatelia, ešte chvíľu tu medzi vami pobudnem a potom sa poberiem na našu samotu, budem chytať raky a učiť malých Ukrajincov. Odídem a vy si tu zostaňte aj s vaším judášom, bodaj ho parom uchytil!“

Alebo sa smial, rehúňal, až mu slzy vyhŕkli, raz basom, raz tenkým piskľavým hláskom a spytoval sa ma, rozhodiac rukami: „Čo u mňa vysedáva? Čo chce? Sedí a zíza.“

Raz Belikovovi dokonca vymyslel prezývku Tarantula. Pravdaže, pred Michajlom sme si dávali pozor, aby sme sa nepreriekli, že jeho sestra Vareňka sa chce za Tarantulu vydať. A keď mu direktorova žena jedného dňa nadškrtla, že by nebolo od vecí vydať jeho sestru za solídneho človeka, ktorého si všetci vážia, ako je napríklad Belikov, zamračil sa a zavrčal: ‚Do toho ma nič! Nech sa vydá hoci aj za podliaka, ja sa nerád miešam do cudzích vecí.‘

A teraz počúvajte, čo bolo ďalej. Akýsi šibal nakreslil karikatúru: Belikov ide pod dáždnikom v galošiach, s vyhrnutými nohavicami a vedie sa popod pazuchy s Vareňkou; pod obrázkom výtržník dopísal text: *Zalúbený Antropos*. Výraz tváre znamenite vystihnutý. Autor karikatúry zrejme pracoval nejednu noc, lebo všetci profesori chlapčenského i dievčenského gymnázia, pedagógovia v seminári, úradníci – každý dostal po exemplári. Belikov tiež. Karikatúra našho urobila zdrvivý dojem.

Vyšli sme spolu z domu, bolo to práve na prvého mája, v nedeľu, všetci, profesori aj gymnazisti, sme sa totiž dohodli, že sa stretneme pri gymnáziu a potom pôjdeme na vychádzku do lesa za mesto; vychádzame z domu a on je celý zelený, namosúrený ako sto čertov.

‚Akí sú niektorí ľudia nedobří, zlí!‘ ozval sa a pery sa mu chveli.

Takmer som ho poľutoval. Ideme a zrazu, len si predstavte, na bicykli sa vezie Kovalenko a za ním Vareňka, tiež na bicykli, celá červená, upachtená, ale veselá a natešená.

„My ideme dopredu!“ zavolala. „Je nádherné počasie, skutočne nádherné, jednoducho úžasné!“

A obidvaja zmizli. Zelený Belikov obelel a doslova zdrevenel. Zastal a hľadá na mňa.

„Prepáčte, a to malo byť čo?“ spýtal sa. „Alebo ma vari klamal zrak? Či sa sluší, aby gymnaziálni profesori a dámy jazdili na bicykli?“

„A čo je na tom neslušné?“ začudoval som sa. „Nech im to padne na úžitok!“

„A to už ako?“ skríkol ohromený mojím pokojom. „Čo to vravíte?“

Bol taký zdrvený, že už nemal chuť pokračovať v ceste a vrátil sa domov.

Na druhý deň si celý čas nervózne šúchal ruky a mykal sa, na tvári mu bolo vidieť, že nie je vo svojej koži. Dokonca odišiel z vyučovania, čo sa mu stalo prvý raz v živote. Ani neobedoval. Podvečer sa teplejšie obliekol, hoci vonku bolo horúce letné počasie, a s námahou sa dovliekol ku Kovalenkovcom. Vareňka nebola doma, našiel len brata.

„Ráčte si sadnúť,“ ponúkol ho Kovalenko chladne a stiahol obočie; tvár mal rozospatú, lebo práve oddychoval po obede, a mal veľmi zlú náladu.

Belikov sedel mlčky zo desať minút a potom spustil: „Prišiel som si k vám uľaviť na duši. Je mi veľmi, veľmi ťažko. Akýsi výrobca paškvilov skarikoval mňa a ešte jednu osobu, nám obidvom blízku. Pokladám za potrebné ubezpečiť vás, že ja za to vôbec nemôžem. Nedal som nijaký podnet na taký výsmech, naopak, celý čas som sa správval ako dokonalý džentlmen.“

Kovalenko sedel nafučaný a mlčal. Belikov chvíľu vyčkal a potom tichým, smutným hlasom pokračoval: ‚Ešte voľačo vám chcem povedať. Vyučujem už dávno, vy ešte len začínate, a preto si ako starší kolega pokladám za povinnosť vystríhať vás. Beháte na bicykli, no taká zábava je nevhodná pre vychovávateľa mládeže.‘

‚A to už prečo?‘ zahrnel Kovalenko.

‚Azda to treba vysvetľovať, Michail Savvyč, vari to nie je jasné? Ak sa profesor vozí na bicykli, čo potom urobia žiaci? Už im zostáva len chodiť na hlavách! A keďže to nijaký obežník nepovoľuje, tak sa to nesmie. Včera som sa zhrozil! Keď som zazrel vašu sestričku, až sa mi zahmlilo pred očami. Žena alebo deva na bicykli – no to je hrôza!‘

‚Čo vlastne chcete?‘

‚Chcem iba jedno – vystríhať vás, Michail Savvyč. Ste človek mladý, máte budúcnosť pred sebou, musíte sa správať nesmierne, nesmierne obozretne, no vy sa správate ignorantsky, och, tak strašne ignorantsky! Chodíte vo vyšívanej košeli, na ulici vás stále vídať s akýmisi knihami a teraz ešte ten bicykel, dozvie sa to direktor, potom sa to donesie kurátorovi... To sa nemôže dobre skončiť!‘

‚Že sa ja a moja sestra bicyklujeme, do toho nikoho nič!‘ zvolal Kovalenko a očervenel. ‚A každého, kto sa bude miešať do mojich rodinných, súkromných vecí, pošlem do čertovej matere.‘

Belikov zbledol a vstal.

‚Ak sa mienite zhovárať so mnou takýmto tónom, nebudem v rozhovore pokračovať,‘ povedal. ‚A žia-

dam vás, aby ste sa v mojej prítomnosti o nadriadených nikdy takto nevyjadrovali. K vrchnosti ste povinný zachovávať úctu.'

„Vari som povedal dačo zlé na adresu vrchnosti?“ spýtal sa Kovalenko a hľadel naňho plný zlosti. „Prosím vás, dajte mi pokoj. Som statočný človek a s takým patrónom, ako ste vy, nemám chuť sa zhovárať. Nemám rád špicľov.“

Belikov začal nervózne pobiehať, potom sa rýchlo obliekol so zdeseným výrazom na tvári. Po prvý raz v živote počul také hrubé slová.

„Vravte si, čo chcete,“ zašomral cestou z predizby na chodbu. „Pokladám si však za povinnosť upozorniť vás. Možno nás niekto počul, a aby si náš rozhovor nevyšvetľovali nesprávne a aby sa potom niečo nestalo, budem nútený oznámiť pánu direktorovi obsah nášho rozhovoru... v hlavných črtách. Je to moja povinnosť.“

„Oznámiť? Len si choď a oznamuj!“

Kovalenko schytil Belikova zozadu za golier a sotil ho. Belikov sa skotúľal dolu po schodoch, buchotajúc galošami. Schody boli vysoké, strmé, ale šťastne sa skotúľal až na prízemie, vstal a ohmatal si okuliare na nose, či sa mu nerozbili. No práve vo chvíli, keď sa kotúľal po schodoch, vošla Vareňka aj s dvoma dámami; stáli pri schodisku a dívali sa – a to bolo pre Belikova najstrašnejšie. Radšej si tuším vylomiť krk, zlomiť obidve nohy ako vyjsť na posmech. Veď teraz sa o tom dozvie celé mesto, donesú to direktorovi, kurátorovi – určite sa niečo stane! Nakreslia ďalšiu karikatúru a skončí sa to tým, že mu prikážu odísť do penzie...

Keď sa pozviechal, Vareňka ho spoznala a pri pohľade na jeho smiešnu tvár, dokrkvaný kabát a galoše, netušiac, čo sa stalo, mysliac si, že spadol sám a náhodou, nevydržala a rozosmiala sa na celý dom: ‚Ha-ha-ha!‘

A tým zvonivým trilkom ‚ha-ha-ha‘ sa všetko skončilo: aj pytačky, aj Belikovovo pozemské jestvovanie. Už nevnímal, čo mu Vareňka hovorí, už nič nevidel. Vrátil sa domov, odložil jej fotografiu zo stola, ľahol si a viac už nevstal.

Asi po troch dňoch prišiel za mnou Afanasij a spýtal sa, či nemá poslať po doktora, lebo vraj pánovi čosi je. Šiel som k Belikovovi. Ležal pod baldachýnom, schovaný pod prikrývkou, a mlčal; keď som sa ho na niečo spýtal, odpovedal iba áno alebo nie – a viac ani slovko. Belikov ležal a zamračený, nazlostený Afanasij sa okolo neho motkal a ťažko vzdychal; vodka z neho razila ako zo suda.

O mesiac Belikov umrel. Pochovávali sme ho všetci, teda obidve gymnáziá aj seminár. Keď ležal v truhle, mal taký krotký, prívetivý, dokonca veselý výraz v tvári, akoby bol šťastný, že ho konečne položili do futrála, z ktorého už nikdy nevyjde. Áno, splnila sa mu túžba! A akoby na jeho počesť bolo v čase pohrebu pochmúrne, daždivé počasie a všetci sme mali galoše a dáždničky. Aj Vareňka bola na pohrebe, a keď truhlu spúšťali do hrobu, zazvlykala. Všimol som si, že Ukrajinky buď plačú, alebo sa smejú, inú náladu nemávajú.

Budem úprimný, pochovávať takých ľudí, ako bol Belikov, bolo pre nás priam potešením. Keď sme sa

vracali z cintorína, mali sme ešte pokorné, skormútené tváre; nikto nechcel dať najavo svoje potešenie, pocit, aký sme mali kedysi veľmi dávno, v detstve, keď dospelí odišli z domu a my sme mohli hodinu-dve lietat' po záhrade a opájať sa úplnou slobodou. Ach, slobodienka, sloboda! Už sama narážka, slabá nádej na ňu dáva duši krídla, nemám pravdu?

Z cintorína sme sa vrátili v dobrej nálade. Lenže neuplynul ani týždeň a život plynul ako predtým, jednotvárný, drsný, unavujúci, nezmyselný; obežník ho síce nezakázal, ale ani celkom nepovolil, vôbec sa nám neuľavilo. Je to tak, Belikova sme pochovali, ale koľko takých ľudí vo futráli ešte žije a koľko takých sa ešte narodí!“

„Veď v tom to väzí!“ poznamenal Ivan Ivanyč a zapálil si fajku.

„Ech, koľko ich ešte bude!“ povzdychol si Burkin a vyšiel zo šopy. Profesor bol nevysoký, tučný, plešivý muž s čiernou bradou takmer po pás; na dvor za ním vybehli aj dva psy.

„To je mesiac!“ povedal, hľadiac dohora.

Bola už polnoc. Vpravo bolo vidieť dedinu, dlhá ulica sa ťahala ďaleko, dobrých päť vierst. Bola pohrúžená do tichého, hlbokého sna; nijaký pohyb, nijaký zvuk, človeku sa ani veriť nechce, že v prírode môže byť tak ticho. Keď za mesačnej noci vidíte širokú dedinskú ulicu s jej chalupami, stohmi a spiacimi vrbami, aj v duši sa vám rozhostí ticho; ulica v tom pokoji, skrytá v nočnej tme pred ťažkou prácou, starosťami a zármutkami, bola krotká, smutná, nádherná a zdalo

sa, že aj hviezdy na ňu hľadajú láskavo a dojata, že na zemi už nie je zla a všetko je v poriadku. Naľavo od kraja dediny sa začínali polia; rozprestierali sa ďaleko, až za obzor, a na tej šírave polí zaliatych mesačným svetlom takisto nijaký pohyb, nijaký zvuk.

„Veď v tom to väzí,“ zopakoval Ivan Ivanyč. „No vari skutočnosť, že bývame v meste, kde nás všetko dusí, cítíme sa stiesnane, vypisujeme nepotrebné lajstre, kartujeme – vari to nie je istým spôsobom tiež futrál? A to, že mŕime život medzi podvodníkmi, povalačmi, hlupákmi a povrchnými ženami, počúvame táraniny a sami trepeme, to nie je futrál? Ak chcete, aj ja vám porozprávam jeden veľmi poučný príbeh.“

„Teraz nie, už je načas spať,“ povedal Burkin. „Aj zajtra je deň.“

Obaja muži sa vrátili do šopy a ľahli si na seno. Prikryli sa a zadriemali, ale vyrušili ich ľahké kroky: dup, dup... Ktosi chodil neďaleko šopy, kúsok prešiel, zastal a o chvíľu zasa dup, dup... Psy zavrčali.

„To je Mavra,“ zamrmlal Burkin.

Kroky stíchli.

„Prizerať sa a počúvať ich klamstvá,“ pokračoval Ivan Ivanyč a obrátil sa na druhý bok, „a napokon zaradia medzi hlupákov aj teba, lebo to klamstvo trpíš, znášaš krivdy, poníženia, nemôžeš otvorene vyhlásiť, že stojíš na strane statočných, slobodných ľudí, ale ustavične klameš, usmievaš sa, a to všetko pre kúsok chleba, pre teplý kútik, pre nejakú mizernú funkciu, čo nestojí ani za fajku močky – nie, takto sa nedá žiť!“